

A cum cînd întregul nostru popor sărîlătorește împlinirea a 35 ani de la eroica eliberare de sub dominația fascistă, alături de atîtea victorii, succese și împliniri din toate domeniile de activitate obținute sub înțeleapta conducere a Partidului Comunist Român, este cazul să fie considerată, cu legitimă satisfacție, și vasta operă de protecție a patrimoniului cultural național.

Cînd, în noiembrie 1974, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România adopta, prin vot unanim, Legea 63, menită să asigure patrimoniului cultural național condițiile cele mai bune de cercetare, protecție și punere în valoare, se împlinea una dintre aspirațiile fierbinți ale tuturor generațiilor revoluționare din țara noastră : păstrarea moștenirii istorice, pentru ca prezentul și viitorul să poată beneficia în mod stimulator de exemplul de muncă și luptă al înaintașilor. Încununînd un laborios proces de elaborare Legea ocrotirii patrimoniului cultural național a situat România socialistă printre primele țări ale lumii care au adoptat un atît de generos act fundamental, adevărată constituție a marelui tezaur în care se păstrează cele mai nobile mărturii ale istoriei noastre. Prin adoptarea acestei legi s-a confirmat un întreg proces de

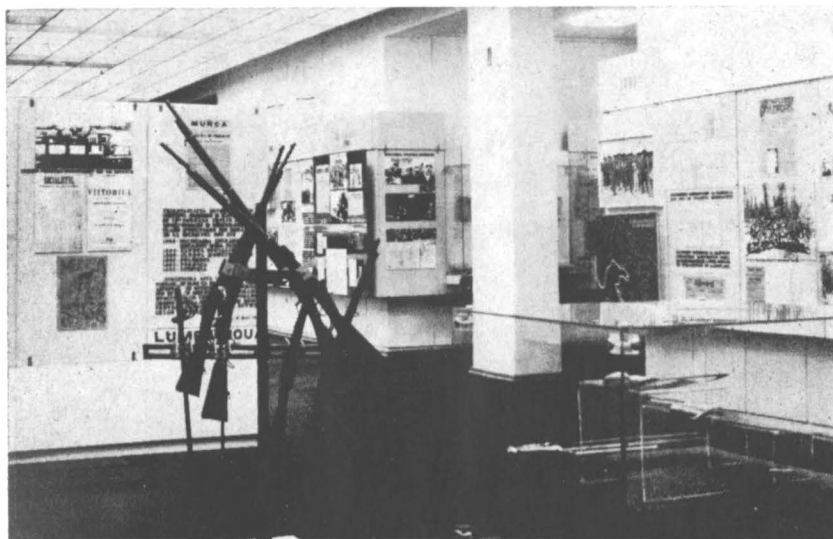

Aspect din Expoziția „Dovezi ale dragostei, înaltei stime și profundeii prețuiri de care se bucură președintele Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, ale amplor relații de prietenie și colaborare dintre poporul român și popoarele altor țări”

întegrare a valorilor culturale naționale în circuitul de conștiință și responsabilitate a maselor populare, în același timp au fost create premisele unei fructuoase dezvoltări, pe fondul suport al construirii socialismului în țara noastră.

Tocmai pentru a pune în evidență adevărurile și semnificațiile implicate în Legea 63/1974, ca act de cultură și conștiință socialistă, este necesar să facem o scurtă referire la evoluția în timp a concepțiilor și atitudinilor reprezentative privitoare la problemele cunoașterii și conservării mărturiilor istorice ale popoului nostru.

Se știe că pînă în secolul trecut nu au existat muzee, iar monumentele de arhitectură sau bunurile culturale mobile erau păstrate doar în măsura în care proprietarul lor dorea să le păstreze. În drept și în fapt, proprietarul unui vestigiu istoric, indiferent de natura acestuia, putea oricînd să-l înstrăineze, să-l

Muzeul Regiunii Porților de Fier din Drobeta-Turnu Severin: aspect din secția de istorie contemporană

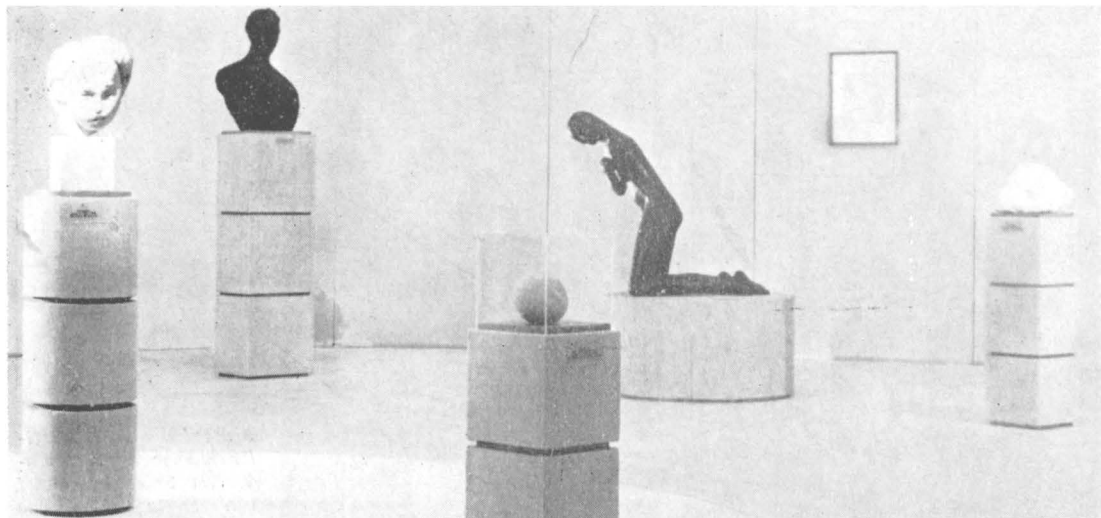
Muzeul de istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca: aspect din secția de istorie medie

modifice după liberul său arbitru sau chiar să-l distrugă, ceea ce s-a și întâmplat în numeroase cazuri, de aici decurgând grave prejudicii pentru tezaurul nostru cultural-artistic.

Desigur, au existat și unele excepții, ca acei voievozi luminați care au vegheat ca vechile cetăți să nu fie stricate. Vasile Lupu îi certa pe vasluieni că vor să risipească curtea domnească a lui Ștefan cel Mare, iar Matei Basarab s-a îngrijit el însuși de refacerea și reparația a numeroase edificii distruse sau avariate de marele cutremur din 1626. Dar asemenea preocupări de înțeleaptă prețuire a trecutului istoric au rămas izolate până în secolul al XIX-lea, când suflul revoluționar al anilor '48 s-a însoțit de o lucidă reconsiderare a tuturor acelor mărturii care puteau vorbi în mod pilduitor despre vechimea și continuitatea poporului nostru pe aceste pământuri, despre luptele sale pentru libertate, despre puterea sa de creație.

Gheorghe Asachi, Ion Eliade Rădulescu, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Cezar Bolliac se numără printre marii ctitori ai unei conștiințe istorice întărită cu înțelegerea vie a documentelor de diferite tipuri, de la hrisovul îngălbenit de vreme până la bătrinele zidiri adunate prin veacuri.

Au urmat apoi stăruitoarele eforturi ale lui Alexandru Odobescu, adevărat fondator al arheologiei și istoriografiei de artă românești, au urmat stăruitoarele cercetări istorice ale lui B.P. Hasdeu, Gr. Tocilescu,

Muzeul de artă al R. S. România—expoziția „Constantin Brâncuși”

D. Onciul în legătură cu care, în mod progresiv, s-a accentuat și interscul oamenilor de cultură în general pentru opera de păstrare a fondului patrimonial.

Între timp, înființarea muzeelor de la București, Iași, Sibiu, Cluj, Craiova și din alte localități a dat un vigoșos impuls activității de cercetare a documentelor și operelor de artă mobile, promițând o reală eflorescență a vieții culturale în general. Din nefericire entuziasmul cărturarilor patrioți s-a izbit de lipsa de interes a oficialităților și astfel în ultimele decenii ale secolului trecut și primele decenii ale secolului nostru s-a produs o adevărată hemoragie de opere de artă care au trecut peste hotare, au fost destrămate colecțiile M. Kogălniceanu, Al. Bogdan Pitești și altele, de asemenea, în același timp nu puține monumente de înaltă valoare au căzut pradă demolărilor sau falselor restaurări.

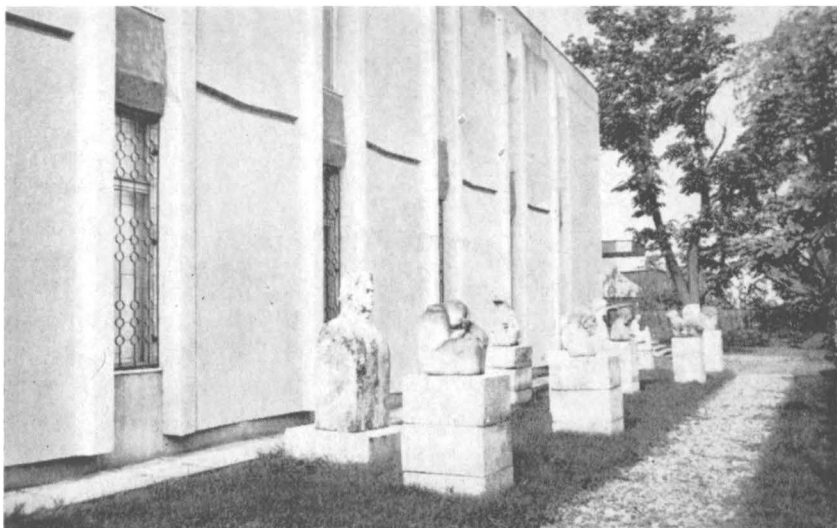
Nici legătura minie a lui Nicolae Iorga, nici protestele opiniei publice nu au putut opri la timp maltratarea ctitoriei lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș, modificarea siluetei la Trei Ierarhi sau demolarea unor importante edificii din Iași, Craiova, Tirgoviște și mai ales București.

Este adevărat că înființarea Comisiunii Monumentelor Istorice, în baza legii din 1892, a deschis o nouă epocă în opera de cunoaștere și păstrare a bunurilor culturale naționale, dar atât activitatea muzeelor cât și a șantierelor de restaurare a fost discontinuă și inegală, aflându-se de cele mai multe ori sub influența nemijlocită a împrejurărilor, lipsită fiind de perspectiva clară a unei politici de stat. Nu este surprinzător de știut că în atare situație încurajarea creației artistice și achiziționarea celor mai bune lucrări, ca și stimularea artiștilor de excepție, depindeau de bunăvoința colecționarilor, după cum nu va surprinde faptul că activitatea Comisiunii Monumentelor Istorice a depins în primul rînd de pasiunea și de competența lui Nicolae Iorga. Partidele politice ale vremii acordau o neînsemnată atenție patrimoniului cultural național, iar caruselul guvernelor făcea imposibilă închegarea unei atitudini de profundă responsabilitate în fața acestei probleme în care se implică însăși demnitatea istorică a poporului nostru.

După 23 August 1944, în condițiile unei economii dezorganizate de dezastrul războiului, în condițiile întregului proces revoluționar care reclama grabnica eliberare socială și politică a poporului, lichidarea serviciilor lăsate ca tristă moștenire de societatea burghezo-moșierească și angajarea hotărîtă pe calea unei noi orînduirii, este simptomatic, că grija pentru valorile cultural-istorice s-a manifestat de timpuriu, fiind puse bazele unei activități de generoasă perspectivă.

La 15 martie 1951, printr-un decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale, a fost înființată Comisia științifică a muzeelor, monumentelor istorice și artistice ca organ de specialitate al Academiei R.P.R. Noua comisie a reușit în interval de numai cîțiva ani să realizeze un volum important de cercetări, pregătind și materialul care a stat la baza noii legi a monumentelor istorice. Principala lucrare efectuată de noua comisie a fost inventarierea monumentelor de cultură : arheologice, de arhitectură și memoriale. Cu prilejul operațiilor de inventariere, au fost întocmite fișe pentru 11 543 de monumente, dintre care 4 360 au fost declarate monumente de cultură. Această lucrare, deși incompletă, venea să acopere un gol pe care îl resimțiseră din greu generațiile anterioare de cercetători. Inițiată încă din 1832, reluată în vremea lui Al. I. Cuza, prin strădaniile „Comisarilor guvernamentali”, D. Pappazoglu, Al. Pelimon, Cezar Bolliac și Al. Odobescu, acțiunea de inventariere a revenit de mai multe ori în atenția fostei comisii a monumentelor istorice, dar niciodată nu s-a ajuns la un rezultat mulțumitor. Este, așadar, un merit al Comisiei științifice a muzeelor și monumentelor realizarea acestui inventar care a fost publicat ca anexă a Hotărîrii Consiliului de Miniștri nr. 661, din 22 aprilie 1955.

Secția de artă a Muzeului județean Bacău

Apariția acestor documente a fost deosebit de importantă pentru politica de cercetare și restaurare a monumentelor istorice din țara noastră, ceea ce face necesară o mai atentă considerare a lor.

Trebuie subliniat în primul rând faptul că hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 661/1955 este prima lege cu adevărat cuprinzătoare cuvenită să asigure protecția, cercetarea, conservarea, restaurarea și punerea în valoare a monumentelor de cultură de toate categoriile.

Dacă în trecut atenția forurilor conducătoare și a factorilor de răspundere științifică, inclusiv a Comisiunii monumentelor istorice, se îndrepta cu precădere asupra monumentelor religioase, prin directivele noului act normativ, ca și prin conținutul listei anexe, sînt repuse în drepturi monumentele civile și militare, de asemenea monumentele cu caracter memorial direct legate de evenimentele de seamă din lupta poporului pentru independență și justiție socială. Au fost stabilite răspunderile organelor administrative locale în a căror sarcină permanentă cade paza, protejarea, conservarea, consolidarea și restaurarea monumentelor și a cadrului înconjurător, pentru prima oară statuîndu-se în țara noastră zona de protecție, determinarea acesteia urmînd să se facă în funcție de peisaj, de amploarea și de importanța monumentului protejat.

Progresiv, în cadrul marelui proces de democratizare a culturii, o grijă constantă a partidului și statului nostru s-a manifestat pentru dezvoltarea echilibrată a rețelei de muzee astfel ca în toate regiunile țării să existe unități reprezentative și puternice, capabile să exercite o stimulatorie influență asupra maselor de vizitatori.

Una dintre marile realizări ale muzeografiei românești din anii de după Eliberare, adevărat act de naștere a noii politici menite să facă din patrimoniul cultural un instrument activ de educare a maselor populare, a fost înființarea Muzeului de artă al Republicii Socialiste România, din București. Instalat în clădirea fostei reședințe regale și avînd în expunere opere de artă care mai înainte aparținuseră străinilor stăpîni încoronați ai țării, noul muzeu își deschidea porțile în anul 1948, vestind întregului popor că el este stăpînul și beneficiarul de drept a tot ceea ce s-a creat și s-a strîns mai valoros pe acest pămînt.

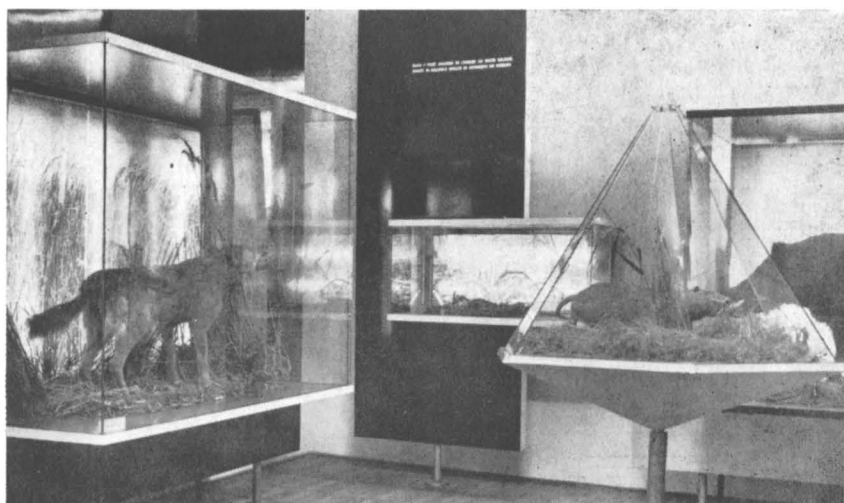
În continuare se poate vorbi despre o adevărată revoluționare a mișcării muzeistice atît în sensul unei spectaculoase extinderi a unităților, cît mai ales în direcția îmbogățirii tematiche, a integrării muzeelor în categoria instituțiilor culturale de largă angajare socială.

Printre realizările cele mai semnificative ale acestui proces de dezvoltare, trebuie să remarcăm crearea unei puternice rețele de muzee de istorie. Dacă în trecut muzeele de istorie erau asemenea unor depozite prăfuite de obiecte disperate și rău întreținute, în ultimul timp ele s-au transformat în adevărate cronici vii ale ființei noastre naționale, demonstrații convingătoare ale tezelor cele mai nobile privind existența și continuitatea patriei strămoșești și pentru propășire neîncetată. Muzeul de istorie al R.S. România este impresionant nu numai prin amplitudinea proporțiilor sale, ci mai ales prin bogăția și valoarea materialului expus, într-o concepție clară și elegantă. Secțiunea tezaurului sau expoziția columnei sînt astăzi binecunoscute nu numai în țară ci și peste hotare, iar prestigiul Muzeului de istorie al R.S. România este, în general, dovedit de marele său număr de vizitatori. Alături de marele muzeu bucureștean se cer amintite muzeele de istorie din Cluj-Napoca, Iași, Drobeta-Turnu Severin, Alba Iulia, Constanța, Craiova, Ploiești, altele fiind în curs de reorganizare.

În termeni similari se pune problema muzeelor de artă. Dacă anterior lui 23 August 1944, muzeele de artă erau apariții izolate și intimplătoare în peisajul cultural al țării, în cadrul marelui proces de înnoire care a urmat s-a produs o excepțională mutație valorică concretizată în primul rând prin apariția unor puternice unități de profil în mai toate centrele de tradiție din județe. Avînd la bază o concepție științifică despre raportul artă-istorie, muzeele de artă oglindesc în mod dinamic și convingător succesiunea stilurilor și personalităților artistice autohtone, cuprinzînd (după caz) și unele secțiuni de artă de peste hotare. Am

Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, secția de etnografie

Muzeul Deltei Dunării din Tulcea, secția de științele naturii

amintit mai sus Muzeul de artă al Republicii Socialiste România, instituție-etalon de recunoscut prestigiu. Ulterior au luat ființă și s-au dezvoltat muzeele de artă din Iași, Cluj-Napoca, Craiova, Constanța, Brașov, Bacău, Galați, Ploiești, Tulcea, de asemenea, au fost amplificate secțiile de profil din cadrul muzeelor mixte. Dintre aceste secții unele se cer a fi citate prin deosebita calitate a fondului și expunerii — ca, de exemplu, secția de artă a Muzeului Țării Crișurilor din Oradea, secțiile muzeelor din Alba-Iulia, Arad, Tirgu Mureș etc.

În mod firesc, cercetarea artei populare românești a căpătat în perioada de după 23 August un elan deosebit. Pretutindeni în satele țării cercetătorii descopereau valori etnografice de un mare interes, dovedind că poporul nostru a avut întotdeauna vocația creativității și că, chiar în condițiile cele mai vitrege, el a știut să investească fiecare obiect cu calitatea utilului și noblețea artisticului. Muzeele de artă populară de mai veche tradiție din București, Iași, Cluj-Napoca, Sibiu și-au dezvoltat în mod substanțial colecțiile, dar, în același timp, au fost constituite impresionante fonduri muzeistice în mai toate județele țării. Coroborând acțiunile de cercetare pe teren, de achiziție și conservare, muzeografi etnografi au recuperat și salvat un imens material, făcând posibilă organizarea unor noi și reprezentative muzee sau secții de profil. O enumerare exhaustivă ar fi imposibilă, dar vom aminti în primele rânduri expozițiile de bază de la Sibiu, Craiova, Oradea, Sighetul Marmăției, Iași, Cluj-Napoca, fiecare cu o certă personalitate asigurată de materialul expus, dar toate laolaltă demonstrind unitatea în varietate a artei populare românești. Un capitol special al muzeelor etnografice și de artă populară este alcătuit de rezervațiile de arhitectură în aer liber. Avînd ca punct de plecare Muzeul satului din București, rod al școlii sociologice românești întemeiată de Dîmătrie Gusti, în diverse centre din țară au fost realizate muzee în aer liber, deosebit de grăitoare pentru arta

de a construi și pentru meșteșugurile populare la români. Muzeul tehnicii populare din Dumbrava Sibului este, neîndoiește, cel mai bun muzeu de acest fel din lume, calitatea exponatelor fiind admirabil pusă în valoare de organizarea muzeografică. O vizită la acest muzeu echivalează cu o variată lectură științifică, cu o informare complexă asupra genului tehnic și artistic al țărănilor români din toată țara, autenticitatea și originalitatea materialelor prezentate fiind fără echivoc. Muzeul pomiculturii și viticulturii românești de la Golești are și el calitatea unei demonstrații monografice pe un profil dat, în timp ce muzeele de la Cluj-Napoca (Holia), Timișoara (Pădurea Verde), Rimnicu Vilcea (Bujoreni), Tirgu Jiu (Curtișoara), Sighetul Marmației (Vad) au meritul de a prezenta în mod sugestiv cele mai caracteristice tipuri de construcții și de instalații tehnice populare din zonele asupra cărora s-a efectuat cercetarea, respectiv: Transilvania, Banat, Vilcea, Gorj, Maramureș.

Așa cum era de așteptat, în cadrul marelui efort de educație științifică a maselor, un rol de seamă revine muzeelor de științele naturii. Poate că în nici un alt domeniu saltul de calitate nu a fost atât de evident ca în acest domeniu odinioară reprezentat doar de colecții de exponate, fără susținerea clară a principiilor fundamentale privind structura universului, evoluționismul, apariția omului, rolul omului în univers etc. Dobândind caracterul și aplicativitatea educațională a unor adevărate instituții-școli, muzeele și secțiile de științele naturii și-au îmbogățit considerabil colecțiile și și-au reorganizat expozițiile de bază, capacitatea lor de influențare a publicului larg crescând neîncetat. Muzeul de istorie naturală „Grigore Antipa” din București a fost pe parcursul acestor ani o foarte eficientă platformă-pilot pentru activitatea și dezvoltarea unităților din țară, în rîndul cărora vom aminti pe cele din Pitești, Focșani, Piatra Neamț, Drobeta-Turnu Severin, Oradea, Sibiu, Iași, Bacău, Constanța — în acest din urmă caz o mențiune specială fiind reclamată de realizarea valorosului delfinarius.

Odată cu dezvoltarea rețelei muzeale — ca număr de unități, ca spațiu și calitate de expunere, ca fond patrimonial — trebuie să avem în vedere importante succese obținute pe planul cercetării științifice și în cadrul muncii de popularizare. Se știe că prin natura sa munca muzeografilor este foarte complexă implicînd cel puțin patru aspecte fundamentale: cercetarea, conservarea, organizarea expoziției de bază, munca cu publicul. Subliniind faptul că munca cu publicul este țelul suprem al activității muzeografilor, nu trebuie să uităm că pentru complexa ei îndeplinire se cer asigurate în prealabil celelalte trei condiții, cercetarea avînd o constantă prezență în toate. Expresie a maturizării mișcării muzeiste din țara noastră sînt astăzi zecile de publicații de specialitate în care sînt adunate nenumărate studii și articole, rod al cercetărilor de teren, al săpăturilor arheologice, al studiilor de documente sau — în cele mai multe cazuri — al studiilor pe obiectele de patrimoniu. Sesiunile de comunicări, republicane sau regionale, cu program complex sau cu profil determinat, constituie o mărturie elocventă a eforturilor depuse de obște muzeografilor pentru a ridica neîncetat stacheta cunoștințelor ce urmează să fie puse la dispoziția vieții științifice și a publicului larg. Adevărat mesager al vieții științifice din muzee, „Revista muzeelor și monumentelor” are o substanțială contribuție la statornicirea climatului de exigență și de emulație științifică, înlesnind cu o impresionantă promptitudine vehicularea la timp a celor mai înalte experiențe de specialitate. Se poate spune că tocmai datorită „Revistei muzeelor și monumentelor” a fost posibilă închegarea unui spirit de responsabilitate patriotică în rîndul muzeografilor, în coloanele sale fiind dezbătute la timp toate problemele privind modul în care expoziția de bază trebuie să răspundă înălțelor comandamente științifice ale epocii, exprimînd cu claritate programul de propășire al societății noastre.

Aflată astăzi în curs de reorganizare la nivelul județelor, restaurarea monumentelor istorice a înregistrat impresionante realizări în deceniile care au trecut de la eliberarea patriei noastre de sub dominația fascistă. În toată țara au fost restaurate și puse în valoare culturală și turistică obiective care oglindesc în mod potențat activitatea constructivă a poporului nostru, modul original în care au fost receptate și interpretate unele elemente de largă circulație europeană.

Monumente de epocă antică — la Histria și Adamclisi, numeroase monumente medievale care fac evidentă armonioasa dezvoltare a artelor din țara noastră — București, Sibiu, Cluj-Napoca, Timișoara, Făgăraș etc. — la Voroneț, Dragomirna, Dobrovăț, Hurez, Strei, — de asemenea numeroase monumente de epocă modernă au beneficiat de grija și competența restauratorilor, realizările școlii române de restaurare fiind cunoscute și prețuite atît în țară cît și peste hotare.

Iată de ce, acum cînd întregul nostru popor sărbătorește împlinirea a 35 ani de la eliberarea de sub dominația fascistă, obște muzeografilor și a tuturor celor care lucrează pentru păstrarea și punerea în valoare a patrimoniului nostru cultural are motive să considere cu mîndrie realizările sale.

RÉSUMÉ

Après avoir brièvement passé en revue l'évolution à travers les temps des conceptions et des attitudes représentatives concernant les questions de la connaissance et de la conservation des témoignages historiques de notre peuple, l'auteur insiste sur les grandes réalisations de la muséographie roumaine après la Libération. A son avis, on peut parler d'un véritable révolutionnement du mouvement muséal dans les années du socialisme, tant dans le sens d'un élargissement spectaculaire des musées, que surtout dans la direction de l'enrichissement de leur thématique et de leur intégration dans la catégorie des foyers de culture largement engagés du point de vue social.

En même temps, l'auteur souligne que parallèlement au développement du réseau des musées — en ce qui concerne le nombre d'unités, l'espace accordé, la qualité de l'exposition et le fonds patrimonial — on doit aussi prendre en considération les succès remarquables obtenus dans la recherche scientifique et dans la vulgarisation de la science.

La restauration des monuments historiques dans les 35 dernières années dans notre pays a enregistré des progrès impressionnants; les objectifs qui reflètent l'activité constructive de notre peuple, la manière originale dont certains éléments de large circulation européenne ont été enregistrés et interprétés sont mis en valeur du point de vue culturel et touristique.